

Oponentský posudek na disertační práci JUDr. Dity Řepkové na téma: „Ochranné léčení a zabezpečovací detence.“

Problematiku ochranného léčení i jeho přísnější, novější variace v podobě zabezpečovací detence v českém prostředí považují za **téma velmi aktuální a závažné**. Otázka trestněprávních sankcí ukládaných osobám, které se trestného činu, případně dokonce činu jinak trestného, dopustily v souvislosti zejména s duševní poruchou, není nikterak nová, naopak je v historických souvislostech řešená čteněji. Zároveň se však přístupy k řešení tohoto problému neustále vyvíjí. Doktorandka přitom napříč celým textem velmi trefně poukazuje, že ačkoliv jde o problematiku v určitých směrech koncepčně a jednotně nedořešenou, kritizovanou, která s sebou přináší řadu problémů v aplikační praxi, jsou to zpravidla medializované případy s často tragickými následky, v návaznosti na něž se teprve přistupuje k realizaci změn. Takové případy podněcují širokou veřejnost k diskusi, přičemž bohužel zákonodárce často k reálným krokům rozhýbá až spíše právě z ní vycházející negativní ohlasy, než „pouhé“ dřívější návrhy ze strany odborníků. Jedná se tak nepochybně o téma velmi vhodné pro odborné zpracování. Zároveň souvisí s velmi citlivou otázkou účelu ochranných opatření, v němž je represivní prvek potlačen (jak doktorandka také správně nepřehlídí, nikoliv však zatím zcela negován) a je třeba zkoumat otázku možností dosažení jejich účelu a vhodného vyvážení dílčích, teoreticky koherentních, cílů spočívající jednak v účinné ochraně společnosti a jednak v efektivní nápravě, resp. zde tedy především léčbě, takových osob. V ideálním případě by ochrana společnosti mělo být dosaženo právě účinnou nápravou (léčbou) pro společnost nebezpečných jednotlivců. K dosažení nápravy je mnohdy vhodné postupné zapojování do běžného chodu společnosti, tedy omezování izolace, které s sebou ovšem pravidelně zároveň nese určitá rizika recidivy.

Aktuálnost tématu je vyzdvihována také tím, že dosažení účelu ochranných opatření je vždy ve velké míře závislé na terapeutických možnostech a metodách, které se pochopitelně vyvíjí, jakož i ostatně též na (personálních i materiálních) podmínkách, které k tomu stát může poskytnout. S tím také souvisí, že ne každá kritika, jakkoliv se může jevit opodstatněná, je vhodným podkladem pro případné legislativní změny, pokud dostatečně nezohledňuje komplexnost řešeného problému a také reálné podmínky pro jejich účinnou realizaci.

Téma je při vědecky přínosném způsobu zpracování tedy **náročné**, vyžaduje podrobnou znalost trestního práva, a to především hmotněprávní otázky ukládání trestněprávních sankcí i základů trestněprávní odpovědnosti, procesněprávní úpravy při výkonu ochranného léčení i zabezpečovací detence a jejich faktického fungování, také však znalost kriminologie s přesahem do vědy medicínské. Napříč textem je také znát, že hluboké teoretické znalosti se v případě doktorandky snoubí i se zkušenostmi z aplikační praxe.

Doktorandka v předložené práci vycházela z rozsáhlého množství různorodých **pramenů** včetně pramenů cizojazyčných (především anglických, ale též například německých). Odborné monografie i články doktorandka umě a v souladu se svým tvůrčím záměrem zkombinovala s prací s judikaturou (včetně relevantních rozhodnutí ESLP), kterou využívala jak pro formulaci obecných závěrů, tak i jako podklad pro vhodně používanou kazuistiku. S ohledem na téma pak správně ve svých analýzách pracovala i se statistickými údaji. S prameny pracovala tvůrčím, kreativním způsobem, v rámci něž vytvořila nejen plynulý, přirozeně se rozvíjející text, ale poznatky z nich zjištěné zužitkovala ve vlastních syntézách, hodnoceních a doporučeních.

K nalezení odpovědi na v úvodu vymezenou základní výzkumnou otázku, zda česká právní úprava ochranného léčení a zabezpečovací detence ob stojí z pohledu zásady přiměřenosti i subsidiarity zabezpečovací detence vůči ochrannému léčení, a to nejen při interpretaci zákonných ustanovení, ale i při jejich aplikaci obecnými soudy, zvolila odpovídající **vědecké metody**. Vedle shora zmíněné analýzy, syntézy, též související metodu indukce i dedukce a metodu komparační (jak ve vztahu k současné a historické právní úpravě, tak též ve vztahu k situaci ve vybraných zahraničních státech).

Velmi dobře funguje i doktorandkou zvolená **systematika práce**. Po úvodu, v němž představuje téma a vymezuje výzkumné otázky i způsoby jejich zpracování, začíná samotný text práce první kapitolou, ve které přibližuje historický vývoj koncepce dualismu trestněprávních sankcí a přičetnosti pachatele jako podmínky jeho trestní odpovědnosti. Ústřední částí práce jsou především kapitoly druhá a třetí, v nichž podrobně analyzuje ochranné léčení a zabezpečovací detenci v českém prostředí, na což navazuje kapitolou čtvrtou, ve které představuje právní úpravu těchto, resp. srovnatelných, institutů v zahraničí, přičemž vybírá z hlediska právního systému i společenské situace poměrně různorodé země, když jde konkrétně o Slovensko, Německo, USA, Nizozemsko, Švýcarsko a Norsko. Na tyto kapitoly pak navazuje kapitolou pátou, v té potom již na základě napříč textem zjištěných a definovaných problémů krystalizuje její výklad k úskalím právní úpravy i jejího praktického fungování, v němž jasně a přesvědčivě formuluje konkrétní výhrady a návrhy na zlepšení situace.

Jednotlivá dílčí témata jsou zřetelně ohraničená, přirozeně však navazují a v kombinaci s dobrými vyjadřovacími schopnostmi doktorandky tak práce tvoří odborný, informačně bohatý a přitom čtivý, logicky navazující a postupně se rozvíjející vypointovaný text, v němž popisné části nachází své opodstatnění při formulaci odpovědi na výzkumné otázky.

Celkově práci hodnotím jako zdařilé a vědecky (i prakticky) přínosné zpracování aktuálního tématu.

Případné výhrady k předložené práci mám v zásadě minimální a spíše technického charakteru či v rovině doporučení pro případ, že by doktorandka s předloženým textem dále pracovala. Některé delší pasáže by si přeci jen zaslouhovaly detailnější odkazy na informační zdroje, a to zejména některá konstatovaná zjištění v komparační části (např. vyjádření, že „v některých případech americká trestní justice poskytuje takovým osobám spravedlivější zacházení, než by se jim dostalo v rámci civilního procesu, když veřejné nemocnice zřídka poskytují zcela adekvátní péči a léčbu“ na str. 88, přiměřeně též str. 89 k možnosti odmítnutí léčby, zaměření terapie mladých pachatelů ve Švýcarsku na str. 98 apod.). Systematika části týkající se Švýcarska je obecně ve srovnání se zbytkem práce méně přehledná. Případně by bylo vhodné zohlednit i platnou, ač dosud neúčinnou novelu trestního řádu č. 220/2021 Sb.

Naopak je třeba vyzdvihnout, že doktorandka v předložené práci velice dobře zúročila své praktické zkušenosti a přehled o aplikační praxi, když důkladné odborné analýzy ještě prohlubuje o navazující praktické procesní souvislosti (včetně práce s prováděcími předpisy) a velice dobře definuje problémy, které, jak dokládá, zdaleka nejsou jen problémy teoretickými, ale praxe se s nimi musí pravidelně vypořádávat. Dobře přitom nepřehlíží i jiné, dílčí zjištěné problémy či nejednotnosti (např. otázka povahy lhůty pro přezkum důvodnosti trvání ochranného léčení, výklad ust. § 3 odst. 2 tr. zákoníku ve vztahu k zabezpečovací detenci i obecně k ochranným opatřením apod.). Zároveň se doktorandce velmi dobře podařilo skloubit

v jeden funkční, kompaktní celek vědecký text, v němž abstraktní odbornou problematiku vhodně doplňuje kazuistikou i rozbořem faktického výkonu ochranného léčení či zabezpečovací detence, což dodává čtenáři přínosný, ilustrativní podklad i žádoucí souvislosti. Zjevnou komplexní znalost problematiky prokazuje i při práci se statistickými údaji, při níž velmi dobře zachycuje úskalí výkladu v podstatě neúplných statistických dat bez hlubšího povědomí o souvislostech, což se projevuje zejména při doktorandkou přesvědčivě zdůrazňovaném problému rozhodování o změně ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci. Co se týká dále např. aktuálnosti problematiky zahlazení odsouzení ve vztahu k ambulantnímu ochrannému léčení, jen doplňuji, že v podobné otázce byla podle mých informací podána v nedávné době i ústavní stížnost.

Za přínosnou považuji i část komparační, byť s přihlédnutím k předpokládanému rozsahu, a především zaměření práce, nejde o hlubší analýzu jednotlivých právních úprav, ale spíše o přiblížení relevantních institutů a jejich využití, i tak však obsahuje řadu velmi zajímavých poznatků, z nichž lze vyvodit, že na jednu stranu je možné najít určité inspirační zdroje, na druhou stranu takové srovnání neopodstatňuje bezbřehou kritiku situace u nás. Poukázat lze v tomto směru např. na to, že vliv medializovaných kauz je v tomto ohledu velmi silný i „na západ“ od České republiky. Což ovšem nic nemění na tom, že zpravidla uvedou do pohybu legislativní změny žádoucí a potřebné. A právě i kvůli tomuto zjištěnému fenoménu je třeba vítat odborné práce jako je tato předložená, které mohou pomoci předcházet legislativním změnám ukvapeným a nepromyšleným.

Vedle uvedeného přínosu *de lege ferenda*, a to zejména ve vztahu k přesvědčivé kapitole páté, v níž závěry doktorandky stojí na pevných základech předchozích analýz, může sloužit předložená disertační práce s ohledem na její praktický přesah nejen aplikační praxi, ale též pro práce kriminologického zaměření.

Vzhledem k tomu, že doktorandka v posuzované disertační práci prokázala rozsáhlé odborné znalosti, schopnost tvořivě pracovat s odbornými prameny a využívat vědecké metody, definovat problémy a zaujímat k nim vlastní, přesvědčivě odůvodněné závěry a navrhopvat řešení, **práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.**

Při obhajobě by se doktorandka mohla blíže vyjádřit, jakou roli by podle ní měla mít závažnost činu jinak trestného spáchaného nepřičetnou osobou z hlediska volby ochranného opatření, potažmo jeho změny.

Dále by mohla doktorandka přiblížit, jaký je její názor na vhodnost, případně na možnosti postupného začleňování osob dlouhodobě omezených na osobní svobodě v rámci ústavního ochranného léčení (potažmo zabezpečovací detence) zpět do společnosti v českém prostředí (např. při inspiraci nizozemským modelem).

V Praze dne 27. 9. 2021

JUDr. Simona Heranová, Ph.D.